

DUIPIET, ALEXANDRE: LE RÉGENT. PHILIPPE D'ORLÉANS, L'HÉRITIER DU ROI-SOLEIL

Paris, Taillandier 2020, 495 pp.

ISBN 979-10-210-0143-5

Marcela Hennlichová

Po detailní studii systému polysynodie a portrétu kardinála Duboise přichází francouzský historik Alexandre Dupilet s portrétem Filipa II. Orleánského. Po téměř třech dekáдах od vydání knihy Jeana Christiana Petitfilse (1985) tak máme opět možnost v pětadvaceti kapitolách nahlédnout osobu regenta, jenž zůstával pro mnoho současníků „nezachytitelným“ (s. 11). Dupiletovým cílem přitom bylo představit nový portrét vévody orleánského, a zvláště pak revidovat jeho portrét politický. Je třeba hned v úvodu potvrdit, že tento záměr se autorovi podařilo splnit.

Knih je napsána velmi čtivě, prvních zhruba 200 stran je věnováno období od roku 1674 do září 1715. V této části se Dupilet věnuje rodině, vzdělávání a výchově budoucího regenta. Na zbývajících 220 stranách textu předkládá velmi detailní regentův politický portrét, a na první pohled je patrné, že právě zde leží hlavní těžiště textu.

Dupilet začíná léty 1711 a 1712, jež byly pro vévodu orleánského z hlediska politické budoucnosti nejdůležitější, jelikož v krátkém sledu zemřeli všichni potencionální dauphinové a králi Slunce zbyl jen jeho dvouletý pravnuček, budoucí Ludvík XV. Právě tehdy se podle autora ze „zbytečného prince“ stal „princ nepostradatelný“, budoucí regent. V této době vznikla pověra o Filipu II. Orleánském, bezskrupulózním traviči, který v honbě za královskou korunou neváhal odstranit všechny, kdo mu stáli v cestě. Z miláčka dvora se v okamžiku stal nenáviděný vyvrhel, jemuž se dvůr zanedlouho bude opět klanět. V první kapitole se Dupilet věnuje rodičům budoucího regenta a vyvrací některé zažité mýty, jako například ten o zanedbaném vzdělání Monsieura či tvrzení, že Mazarin společně s Annou Rakouskou záměrně podporovali mladšího bratra krále Slunce v travestii, aby se nemohl svému staršímu sourozenci vyrovnat.

Ve druhé kapitole autor pojednává o výchově a vzdělání princů ve srovnání se vzděláním vévody de Chartres. I v této kapitole vyvrací černou legendu, jež vznikla ve spojení s regentovým učitelem Duboisem, jenž se vypracoval

ze syna provinčního lékárníka na hlavního učitele v rodině krále mladšího bratra, aby později získal purpurové roucho a stal se jedním z nejdůležitějších politiků monarchie. Duboise tehdejší hierarchicky rozdělená společnost vnímala jako ambiciózního přivandrovalce, *parvenu*, který se k moci dostal úskoky a lstí, což Dupilet odmítá. Detailně se věnuje Duboisovým vzdělávacím metodám a výukovému plánu, přičemž vše kontextualizuje a srovnává s praktikami obvyklými na sklonku 17. století. Všimá si např. prvků, jež nebyly v daném čase obvyklé, například odmítání tělesných trestů a důrazu na podporování vnímavosti žáka, jeho motivace a snahy poukázat na chyby s úsměvem. Dupilet rovněž výchovu budoucího regenta srovnává s výchovou, jíž se dostalo jeho příbuzným, Velkému dauphinovi a vévodovi burgundskému.

Budoucího regenta Dupilet vykresluje jako muže plného protikladů. Zatímco v mládí mu dvorská etiketa a ceremoniál imponovaly, později zoufale toužil po soukromí a po životě mimo Versailles, v Paříži, v Saint-Cloud či v Palais-Royal, kde by mohl svobodně dýchat. Přestože Saint-Simon ve svých pamětech klade regentovo pozdější libertinství za vinu Duboisovi, Dupilet tento názor vyvrací a špatný vliv na mladého vévodu z Chartres přisuzuje lidem z okolí jeho otce.

V následujících kapitolách sleduje autor vojenskou kariéru a rodinný život vévody z Chartres, který v roce 1691 poprvé vyrazil na bitevní pole, plný elánu a nadšení. S meزالiančným sňatkem s legitimizovanou dcerou Ludvíka XIV. souhlasil vévoda údajně jen proto, že očekával, že mu jeho královský strýc výměnou za tento „obchod“ umožní blýsknout se v čele vojenských tažení. Autor vysvětluje, že po sňatku se začal charakter budoucího regenta zásadním způsobem měnit, vévoda z Chartres se dostal do orbitu silného vlivu otcových přátel a začal revoltovat proti pravidlům. Zapletl se do řady nebezpečných afér spojených s okultními vědami a kolem jeho osoby se začala pozvolna utvářet ona nebezpečná legenda. Dupilet tvrdí, že výstřelky vévody z Chartres nelze vysvětlit pouhou touhou šokovat za každých okolností či snahou zahánět nudu. Za vším možná stála jen chuť vzdorovat dvoru a možná se i pomstít svému královskému strýci za to, že si nedostatečně cenil Filipových vojenských úspěchů. Autor však připouští, že mohlo jít jen o vévodovu zvědavost probádat neprobádané, tak, jako se o to pokoušeli v době krize evropského vědění filosofové.

Dupilet se následně věnuje rodinným vztahům regenta, jeho mimomanželským vztahům a slavným *petit-soupers*. V sedmé kapitole objasňuje snahu rodiny orléanských domoci se dědictví po Karlu II. Španělském a nastiňuje příčiny komplikovaných vztahů mezi oběma zeměmi.

Stranou pozornosti nezůstává ani vztah vévody de Chartres k umění, přičemž autor zkoumá i vévodovu vlastní tvorbu a následný mecenát. V podkapitole *Le Scientifique* se snaží objasnit vztah k přírodním vědám, které budoucího regenta rovněž fascinovaly a jimž zasvětil mnoho času. Zejména Filipova záliba v chemii, do níž jej zasvětil původem nizozemský lékař, chemik a astronom Guillaume Homberg, přispěla ke vzniku černé legendy, podle níž byl vévoda obviňován mj. z čarodějnictví. Podle Dupileta byl Saint-Simon přesvědčen, že v Palais-Royal, kde měl Filip bohatě vybavenou chemickou laboratoř, vyráběli oba muži společně kámen mudrců (*la pierre philosophale*). Ostatní jej obviňovali, že je alchymista, a že jeho sídlo je „un château moyeâgeaux d'où s'échappaient au crépuscule des fumées diaboliques, résidus des expériences de magie noire pratiquées par le Régent“ (s. 118–119). Dupilet však připouští, že regent udržoval kontakty i s lidmi, kteří neproskali zrovna počestností, jako například Vinache, od něhož měl Filip v roce 1702 koupit zázračný kámen, který měl zajistit štěstí ve hře.

Ve druhé polovině publikace přináší Dupilet zdařilý portrét státníka a jeho doby. Kromě náhledu do politické organizace a strukturní přeměny mocenských elit v době samotného regentství, kde autor nepochybně těžil ze svých znalostí systému polysynodie, nabízí Dupilet v této části knihy velmi dobře zpracovaný vhled do problematiky zahraniční politiky a nastiňuje rovněž regentovu politiku *mezzo termine*, která byla reakcí na další dějství konfliktu s *parlementy* ve věci buly Unigenitus. Stranou pozornosti nezůstala ani fiskální politika.

Devatenáctá a dvacátá kapitola přináší pohled na regentství jako epochu kulturních proměn. Autor na příkladech soudobých pamfletů a *libelles* vykresluje atmosféru doby a vnímání regenta a regentství očima současníků, kteří byli přesvědčení, že tehdejší obyvatelé Francie se soustředili jen na zábavu a milostné vztahy (s. 291). Autor si všímá také aktivit pařížských salonů a jeho pozornosti neunikají ani inovace, jimiž francouzská kultura a umění v dané epoše prošly.

V knize jsem narazila na drobné nepřesnosti, jako je například nesprávně datovaný sňatek Alžběty Farnese a Filipa V. – svatba totiž proběhla v zastoupení / in proxy/ nikoliv 25. srpna 1714 (s. 202) ale 16. září 1714, a to v Parmě i ve Španělsku.

V souhrnu nezbývá než konstatovat, že Dupiletův nejnovější počín je velmi kvalitním textem, což je jistě podepřeno skutečností, že se autor tématem dlouhodobě intenzivně zabývá. Jeho kniha nabízí nové perspektivy k dějinám Francie 1715–1723 a je významným příspěvkem k raně moderním dějinám, tudíž ji vřele doporučuji k přečtení.

PhDr. Marcela Hennlichová, Ph.D.
Ústav světových dějin
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova
Náměstí Jana Palacha 2
116 38 Praha 1
Česká republika
e-mail: marcela.hennlichova@ff.cuni.cz